

ضمیمه‌ی پیک شماره‌ی ۷۹ راه دور

● گزارش اولین میز گرد آشنایی با مدرسه‌های طبیعت (چیستی، چرایی، چگونگی)

موسسه مادران امروز (مام)

سه‌شنبه ۱۳۹۵/۳/۴

ساعت ۹:۳۰ الی ۱۲:۳۰

اعضای پنل:

خانم مریم احمدی شیرازی مدیر جلسه

خانم اشرف امینی و آقای شریف فدایی از مدرسه طبیعت دماوند

خانم‌ها رویا تمدن، مژگان احمدیه و آقای مصطفی جلیلی از مدرسه طبیعت وارث، بندر کیشهر گیلان

خانم گهرناز پشوتنی از موسسه حامیان طبیعت پاک - آوند

خانم فرانک نیلی و آقای پویا نیکجو از موسسه کاوشگران طبیعت دنیا

نشست ماهانه موسسه‌ی مادران امروز در نخستین سه‌شنبه خرداد ماه با موضوع آشنایی با مدرسه‌های طبیعت در قالب میزگردی با حضور برخی از موسسان مدرسه‌های طبیعت و فعالان این حوزه برگزار شد.

این برنامه با هدف بررسی و تحلیل اهمیت مواجه کودکان با طبیعت و روش‌های آموزش محیط زیست با تاکید بر آشنایی با مدرسه‌های طبیعت در ایران برگزار شد.

موسسه‌ی مادران امروز با توجه به کارگروه فعالی که در زمینه‌ی محیط زیست دارد و همچنین نقش ترویجی و اطلاع‌رسانی که در بین خانواده‌ها برای خود قائل است، برنامه‌ریزی و میزبانی این میزگرد را عهده‌دار شد.

مدت زمان این برنامه که برای دو ساعت پیش‌بینی شده بود با علاقه‌ی شرکت‌کنندگان و همراهی اعضای پنل در حدود سه ساعت به طول انجامید که نشان از اهمیت و جذابیت موضوع داشت.

خانم احمدی مدیر جلسه با مقدمه‌ای که بیان کردند محورهای اصلی این نشست را چیستی، چرایی و چگونگی مدرسه‌های طبیعت در ایران دانستند و با اشاره‌ای کوتاه به تنوع و پیشینه‌ی جریان‌های آموزش و تعلیم و تربیت کودکان، خاطر نشان کردند به نظر می‌رسد پیدایش مدرسه‌های طبیعت در ایران موج تازه‌ای از برنامه‌های کودک محور است که مدت‌ها است در دنیا به پیشنهاد روانشناسان در حال توسعه است و از اعضای پنل خواستند با توجه به

کنجکاوی خانواده‌ها و نیازشان به آگاهی از مدل‌های آموزشی فعال در ایران به نوبت در این باره و همچنین در مورد برنامه‌های خود سخن بگویند.

بعد از صحبت‌های اعضای پنل، حاضران پرسش‌های خود را بیان کردند .

در پایان جلسه یکی از نوجوانان حاضر در نشست ، نظرش را این گونه مطرح کرد که بچه‌ای که در طبیعت بزرگ می‌شود ممکن است از لحاظ بدنی قوی بشود ولی حساس و آسیب‌پذیر می‌شود چون روحش مثل طبیعت لطیف است. این دوست نوجوان با این اظهار نظر ، مدرسه‌های طبیعت را به چالش کشید و برخی از حاضران تلاش کردند او را متقاعد کنند که این گونه نیست و بحث‌هایی در این باره شکل گرفت. امیدواریم بتوانیم در نشست ماه آینده این موضوع را با حضور علاقه‌مندان مدرسه‌های طبیعت و جامعه تعلیم و تربیت ادامه دهیم.

مجموعه‌ی پرسش‌هایی که در اولین میز گرد آشنایی با مدرسه‌های طبیعت ، مطرح شد، به شرح زیر به آگاهی می‌رسد:

- ۱ . ارتقای کیفیت مدرسه‌های طبیعت به چه صورت است ؟
  - ۲ . برنامه‌های مدرسه‌ی طبیعت تا چه حد پاسخ‌گوی نیازهای کودکان به ویژه برای آینده است؟
  - ۳ . برای کودکانی که در مدرسه‌ی طبیعت حضور دارند، بعد از دوازده سالگی چه برنامه‌هایی پیش‌بینی شده است؟
  - ۴ . تفاوت مدرسه‌ی طبیعت با اردوهای طبیعت‌گردی چیست ؟
  - ۵ . چگونه می‌توان مدرسه‌ی طبیعت تاسیس کرد، مجوز گرفت و تسهیل‌گران را آموزش داد؟
  - ۶ . چگونه می‌توان برای حضور بچه‌ها در مدرسه‌ی طبیعت، والدین آن‌ها را متقاعد کرد؟
  - ۷ . در طول مدتی که کودکان در مدرسه طبیعت حضور دارند ، چه برنامه‌هایی برای والدینی که در انتظار هستند پیش‌بینی می‌شود؟
  - ۸ . ضرورت رابطه مستمر کودک با طبیعت در چیست؟
- و در نهایت آیا مدرسه‌های طبیعت فرصت رشد و پرورش همه جانبه‌ی کودک را فراهم می‌کند ؟
- نسخه‌ی صوتی ، همچنین پاسخ میهمانان این نشست به پرسش‌های مطرح شده ، برای علاقه‌مندان در موسسه مادران امروز ، قابل دسترسی است.

ب : مجموعه پرسش‌هایی که در اولین میزگرد آشنایی با مدرسه‌های طبیعت در موسسه‌ی مادران امروز مطرح شد و پاسخ شرکت‌کنندگان در میزگرد به پاسخ‌ها ، به شرح زیر به آگاهی می‌رسد :

پاسخ‌های موسسه کاوشگران طبیعت دنیا- آقای پویا نیکجو

۱- ارتقای کیفیت مدرسه‌های طبیعت به چه صورت است ؟

مطالعه‌ی منابع علمی مرتبط و بررسی الگوهای اجرا شده در کشورهایی که برای کودکان مدرسه طبیعت فعال دارند. نکته‌ی دیگری که کیفیت مدارس طبیعت را ارتقا می‌بخشد، حضور بیشتر و مستمر کودکان است، هرچه کودکان بیشتری در این مراکز حضور یابند، می‌توان جنبه‌های مختلفی از نیاز آن‌ها به طبیعت و ساختار تعامل آن‌ها با محیط را شناسایی کرد و شرایط مناسب را برای حضور ایشان فراهم آورد. همچنین متنوع بودن فضای مدارس طبیعت می‌تواند در این راستا تاثیر گذار باشد.

۲- برنامه‌های مدرسه طبیعت تا چه حد پاسخ‌گوی نیازهای کودکان به ویژه برای آینده است؟

با توجه به این که در جوامع امروزی یکی از نیازهای اساسی هر انسان داشتن مهارت‌های زندگی و اجتماعی سالم است، مدارس طبیعت هم بر این باورند که کودکان با تجربه و ارتباط مستقیم و بدون واسطه‌ی طبیعت می‌توانند به رشد شناختی و عاطفی خوبی دست یابند. همچنین این مدارس برای رشد و تقویت مهارت‌های اجتماعی نظیر همدلی و مسئولیت‌پذیری، شرایطی را در طبیعت فراهم می‌کنند تا کودک همراه با گروه هم‌سالان و گاهی با حضور حیوانات در معرض موقعیت‌های متنوع قرار گرفته و به این منظور دست یابند.

روش مدرسه طبیعت برای رشد و تقویت حواس پنجگانه و خلاقیت که در شکل‌گیری شخصیت کودک در بزرگسالی تاثیر گذار هستند، ایجاد فضاهایی برای بازی‌های آزادانه و بدون دخل و تصرف و با توجه به نیازهای اولیه کودک است. بازی در کودکان از غرایز طبیعی محسوب می‌شود و برای رشد متعادل فیزیکی آن‌ها ضروری است. همان‌طور که می‌دانید کودکان برای رشد و تکامل همه‌جانبه، پذیرش خویش و آگاهی از توانایی‌های منحصر به فرد خود نیازمند محیط‌هایی نظیر مدرسه طبیعت هستند که آن‌ها را به چالش وادارد تا مشاهده کنند، بیاندیشند و در مواجهه با مشکلات این خود باشند که به دنبال راه حل می‌روند. چنین محیط‌هایی اگر در طبیعت باشد، منشا علاقه و جذابیت دائمی برای کودکان تا بزرگسالی خواهد بود.

۳- برای کودکانی که در مدرسه طبیعت حضور دارند، بعد از دوازده سالگی چه برنامه‌هایی پیش بینی شده است؟

آنچه مسلم است کودکان و نوجوانان ویژگی‌های متفاوتی دارند و مدرسه طبیعت تاکنون توانسته است برنامه‌هایی را متناسب با سنین کودکی ارائه دهد. چنانچه کودکان با طبیعت ارتباط مستمر داشته و ارتباط عمیق برقرار کنند، محدودیتی برای تماس با طبیعت برای ایشان وجود نخواهد داشت و در هر سن و سالی به نوعی سعی بر تکرار این تجربه خواهند داشت.

البته به نظر می‌رسد کودکان با گذر از سن دوازده سالگی و ورود به دوره نوجوانی دیگر تمایل چندانی به فراگیری و اکتشاف در طبیعت به مانند دوران کودکی ندارند در واقع با کمی فاصله و انگیزه‌های متفاوت از دوره‌ی کودکی، بیشتر سعی در شناخت طبیعت و یا گذراندن وقت در محیط‌های طبیعی دارند. در دوران نوجوانی اغلب، رفتارهایی شبیه به بی تفاوتی در طبیعت در بین آن‌ها مشاهده می‌شود و شاید بهتر باشد با طراحی فعالیت‌های گروهی آن‌ها را به عضویت در تیم تشویق کنیم.

دلیل انتخاب سن ۳ تا ۱۲ سال برای حضور در مدرسه طبیعت، اهمیت این بازه سنی را برای تجربه و لمس طبیعت نشان می‌دهد. موسسه‌ی کاوش گران طبیعت دنیا، برای گروه‌های سنی بالای ۱۲ سال هم سفرهای طبیعت‌گردی با الگوی اکوتوریسم تدارک می‌بیند که با توجه به نیاز تشکیل گروه با همسالان و استقلال طلبی در این سنین، بتوانند به تجربیات خود در طبیعت ادامه دهند.

این سفرها علاوه بر ایجاد فضایی برای کاوشگری در طبیعت و تجربه کشف و مشاهده مناطق مختلف، مفاهیمی از جنس اخلاق محیط زیستی را نیز برای نوجوانان روایت می‌کند.

۴- تفاوت مدرسه طبیعت با اردوهای طبیعت‌گردی چیست؟

مهمترین ویژگی مدرسه‌های طبیعت نسبت به اردوهای طبیعت‌گردی تامین امنیت با حدود بسیار بالایی برای کودکان است. توجه به ایمنی کودک در طبیعت از مهم‌ترین مسائلی است که در سفرهای طبیعت‌گردی برگزارکنندگان را با چالش‌های گوناگونی مواجه می‌کند. البته همراهی تسهیلگران و راهنمایان طبیعت‌گردی کودکان و نوجوانان که آموزش‌های لازم برای همراهی کودکان در طبیعت و مواجهه با موقعیت‌های مختلف را دیده‌اند، می‌تواند از ریسک انجام چنین سفرهایی بکاهد. مسالهی دیگری که شرایط مدرسه‌ی طبیعت را از اردوهای طبیعت‌گردی متفاوت می‌کند و سبب می‌شود مدرسه‌ی طبیعت به عنوان روش مناسب‌تری برای تجربه‌ی طبیعت از سوی کودکان مطرح شود امکان مراجعه‌ی مداوم و مواجهه‌ی مستمر کودک با طبیعت است. همانطور که می‌دانید امکان برگزاری سفرها با یک برنامه‌ی زمانی مرتب و مستمر وجود ندارد و این باعث می‌شود کودک به طور گاه‌به‌گاه در بستر طبیعت قرار بگیرد که در نتیجه‌ی این مواجهه تاثیر کافی نخواهد داشت. نکته‌ی دیگری که مدرسه طبیعت را با اردوهای طبیعت‌گردی که عمدتاً توسط مدارس و گروه‌های آموزشی برگزار می‌شود متمایز می‌کند، پشتوانه علمی و تجربی است.

البته مدارس طبیعت از برگزاری این اردوها حمایت می‌کند چنانچه با حضور تسهیلگران آموزش دیده در این زمینه باشد تا بتوانند همراهی تاثیرگذاری داشته باشند. تسهیلگرانی که در نقش یک راهنما بتوانند فضایی امن برای تماس مستقیم و بی‌واسطه با طبیعت و بدون مداخله مربیان برای دانش‌آموزان را فراهم کنند. آنچه که در رویکرد مدرسه طبیعت مد نظر است؛ این است که نوع حضور کودکان کم سن و سال در چنین محیط‌هایی نباید صرفاً گردش در منطقه‌ای طبیعی یا تفرجگاهی با هدف فراگیری مستقیم درس‌هایی از طبیعت باشد و شایسته است کودکان به صورت خودانگیزه تجربه‌هایی از طبیعت را فراگیرند و این به مرور تبدیل به یک روحیه دوستدار طبیعت خواهد شد که رفتار سالم و درک اجزای طبیعت و حفاظت از آن را به کودکان نشان خواهد داد.

۵- چگونه می‌توان مدرسه طبیعت تاسیس کرد، مجوز گرفت و تسهیلگران را آموزش داد؟

برای تاسیس مدرسه طبیعت قبل از هر چیزی نیاز به روحیه‌ای تلاشگر و علاقه‌مند به کودک و البته محیط زیست است تا بتوانیم ابتدا درک درستی از کار خود داشته باشیم و همچنین موانع احتمالی که بر سر راه است را برداریم. یافتن فضایی مناسب اولویت بعدی خواهد بود، محیطی که از فضاسازی‌های شهری در امان بوده باشد و فاکتورهای اصلی طبیعت مثل چشم‌اندازهای باز با درخت‌هایی پراکنده و پوشش گیاهی خودرو، برکه‌ای کوچک، خاک سالم و حتی تنوعی از زیست‌مندان آزاد مانند حشرات، پرنده‌ها و یا حیوانات اهلی را در خود جای داده باشد.

همچنین به همراهی گروهی از علاقه‌مندان به فعالیت در زمینه کودک و طبیعت نیاز است تا به عنوان تسهیلگر برای همراهی کودکان در این فضا آموزش ببینند و برای این منظور باید در دوره‌های آموزشی تسهیل‌گری کودک و طبیعت که توسط گروه‌های با تجربه در این زمینه برگزار می‌شود شرکت کنند.

در نهایت اطلاع‌رسانی و دعوت از کودکان برای حضور در این فضا که می‌تواند به روش‌های مختلف (اطلاع‌رسانی در فضاهای مجازی، اطلاع‌رسانی از طریق مهدکودک‌ها و یا همایش معرفی) صورت بگیرد.

بعد از افتتاح و گذشت مدتی از فعالیت مدرسه که نشان می‌دهد به عنوان یک پایگاه مانا و فعال شناخته می‌شود، با تایید گروه بررسی مدارس طبیعت به سرپرستی آقای دکتر وهاب‌زاده می‌توان نسبت به اخذ گواهی‌نامه‌ای برای ادامه‌ی فعالیت از سازمان محیط زیست و دیگر ارگان‌های مربوطه اقدام کرد.

۵- چگونه می‌توان برای حضور بچه‌ها در مدرسه طبیعت، والدین آن‌ها را متقاعد کرد؟

چالش بزرگ مدارس طبیعت از ابتدا همواره متقاعد کردن خانواده‌ها برای حضور فرزندشان در این فضا بوده است. و بسیاری از همایش‌ها و نشست‌ها برای معرفی مدرسه طبیعت، بدون حضور کودکان و صرفاً جهت آشنایی و متقاعد شدن خانواده‌ها و گروه‌های مرتبط با کودکان برگزار شده است. بسیاری از والدین برای فرستادن فرزندانشان به مدارس طبیعت با ترس‌هایی مواجه هستند و احتمالاً یکی از راه‌هایی که به متقاعد شدن آن‌ها کمک می‌کند از بین بردن همین ترس هاست. به عنوان مثال ممکن است گروهی از والدین نسبت به این که کودکان بدون حمایت همه جانبه در یک محیط طبیعی قرار بگیرد مقاومت داشته باشند؛ از این که زمین بخورد، خار به دستش برود و یا زانویش زخمی شود. در حالی که این یکی از رویکردهای مدرسه طبیعت است که کودک برای این که مراقبت کردن از بدن خود را بیاموزد باید این تجربه‌ها را داشته باشد. گروهی از والدین از تماس با حیوانات می‌پرهیزند و این ترس را به کودکان خود منتقل می‌کنند؛ چنانچه در مدرسه‌ی طبیعت بسیار با این مورد مواجه شده‌ایم که کودک بعد از مشاهده‌ی لمس شدن یک حیوان توسط مادرش، می‌پذیرد که آن را در آغوش بگیرد. و آنچه که بیش از هر چیز دیگری می‌تواند برای خانواده‌ها عامل تشویق کننده باشد خود کودکان هستند. معمولاً کودکان بعد از یک بار حضور در مدرسه طبیعت تمایل دارند تا دوباره این تجربه را تکرار کنند و یا تمایل به ترک فضای مدرسه ندارند... مشاهده‌ی این واکنش‌ها خود می‌تواند عامل متقاعد کننده‌ای برای والدین باشد.

۷- در طول مدتی که کودکان در مدرسه طبیعت حضور دارند، چه برنامه‌هایی برای والدینی که در

انتظار هستند پیش‌بینی می‌شود؟

در این زمینه می‌توان به این موارد اشاره کرد؛

- ایجاد فضاهایی برای والدین تا تجربه‌های خود را از حضور فرزندشان در مدرسه طبیعت یا فضاهای طبیعی دیگر، با هم به اشتراک بگذارند.
- برگزاری کارگاه‌هایی برای والدین برای آگاهی از اهمیت تجربه‌ی طبیعت در دوران کودکی و کارگاه‌های آموزشی تا قادر باشند از حضور فرزند خود در مدرسه‌ی طبیعت دفاع کنند و یا حتی والدین دیگر را متقاعد کنند.
- پخش، نقد و بررسی فیلم‌های مربوط به کودک و خانواده و طبیعت
- کتاب‌خوانی گروهی
- حضور در جایگاه‌هایی برای مشاهده فرزندانشان در زمان حضور در مدرسه طبیعت

۸- ضرورت رابطه‌ی مستمر کودک با طبیعت در چیست؟

- در ارتباط با اهمیت این موضوع نکته‌های مهم و بسیاری وجود دارد که برای آگاهی بیشتر شایسته است به منابع موجود مراجعه شود، اما در این مجال به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود؛
- ایجاد فضایی برای تجربه‌هایی که کودکان به طور غریزی به آن‌ها نیاز دارند، ولی در زندگی شهر نشینی از آن‌ها محروم هستند.
  - حضور مداوم و بازی در فضای باز به ویژه طبیعت باعث بهبود توانایی‌های فیزیکی و پرورش تفکر خلاق در کودک می‌شود.
  - حضور در مدرسه‌ی طبیعت در کنار هم سالان باعث توسعه مهارت‌های اجتماعی مثل اعتمادبه‌نفس، کار گروهی، مسئولیت‌پذیری و همدلی می‌شود.
  - به بهبود سلامت و رشد عاطفی و کم رنگ شدن استرس در کودکان کمک می‌کند.
  - حضور مستمر کودک در طبیعت و انجام فعالیت‌های گوناگون و زنده‌ای که او با طبیعت تجربه می‌کند، او را به محیط‌های طبیعی و محیط زیست علاقه‌مند می‌کند و همین علاقه سبب می‌شود در آینده برای حفاظت از طبیعت تلاش کند.

پاسخ مدرسه‌ی طبیعت وارث - خانم مژگان احمدیه

۱- ارتقای کیفیت مدرسه‌های طبیعت به چه صورت است؟

کیفیت در مدارس طبیعت به معنای ایجاد بستری برای پرورش کودکانی خلاق، شاد و دارای اعتمادبه‌نفس است که در فاصله‌ی سنی ۳ تا ۱۲ سال در عمل اجتماعی بدون آموزش مستقیم در طبیعت به‌وجود می‌آید. بدیهی است هرآنچه بستر طبیعی فعالیت خودانگیخته‌ی کودکان همراه با تسهیلگران آگاه و دارای باور و اندیشه‌ی قوی در پیشبرد اهداف موسسه کامل‌تر باشد، کیفیت مدرسه ارتقاء خواهد یافت و این بدان معنی است که ایجاد بستر مشاهده و فعالیت خودانگیخته نیز در محدوده‌ی ویژگی‌های طبیعی مدرسه با فراهم آوردن زمینه‌ی مشاهده‌ی تنوع حیات، فرآیند و چرخه‌های حیات، محیط‌زیست بی‌جان، انجام حرکت‌های بدنی برای تقویت قوای جسمانی و هدایت و یاری تسهیل‌گران برای یافتن پاسخ سوال‌ها و

ارایه‌ی راهکارها با بهره‌گیری از قوای ذهنی .... آشنایی با جانداران و آموختن شیوه‌ی زندگی آن‌ها که طبعاً در گروه‌های جمعی و زندگی جمعی کودکان با هم بسیار در ارتقاء کیفیت موثر خواهد بود.

۲- برنامه‌های مدرسه‌ی طبیعت تا چه حد پاسخگوی نیازهای کودکان به‌ویژه برای آینده است؟
چشم‌انداز مدرسه‌ی طبیعت، پرورش کودکانی توانمند از نقطه‌نظر جسمی- حرکتی- ذهنی خلاق، دارای اعتمادبه‌نفس، مسئولیت‌پذیر دارای هویت و عشق و احترام به طبیعت و سرزمین است به‌گونه‌ای که قادر باشند آینده‌ی خود، خانواده، میهن و جهان را در مقیاس مطلوب از نگاه فردی و زمانی که در آن به‌سر می‌برد- پیروز و شاد- باشد!

۳- برای کودکانی که در مدرسه‌ی طبیعت حضور دارند، بعد از ۱۲ سالگی چه برنامه‌هایی پیش‌بینی شده است؟

چنانچه طبق اصول مدارس طبیعت کودکان از سن ۳ تا ۱۲ سالگی را در مدارس طبیعت سپری کنند، خمیرمایه و زیرساخت شخصیتی موردانتظار را کسب کرده‌اند و از آن پس در نظام آموزشی خلاق با فردیت و شخصیت ویژه‌ای که کسب نموده‌اند با توان خود و هدایت تسهیل‌گران آگاه پیرامون، زندگی خلاقانه و موفق آن‌ها ادامه خواهد یافت! البته توصیه‌ی من این است که بتوان با تعهد، مسئولیت‌لیکن جسورانه و در انتخاب آینده با واقع‌بینی و امکانات موجود آن‌ها را همراهی کرد.

۴- تفاوت مدرسه‌ی طبیعت با اردوهای طبیعت‌گردی چیست؟

مدرسه‌ی طبیعت در جایگاه مدرسه تداوم حضور را دنبال می‌کند و بدیهی است حضور منظم و پیگیر در مدرسه با حضور مقطعی و گاه‌وبیگاه در طبیعت بسیار متفاوت است.
هرآنچه راز زندگی و شگفت‌انگیزی در طبیعت قابل مشاهده و یادگیری است، در تداوم زمان و حضور منظم و رهایی توأم با فعالیت خودانگیزخته قابل دستیابی است. درحالی‌که در اردوها- به‌صورت منقطع و تصادفی و نه کاملاً رها زمانی محدود را در طبیعت به‌سربردن به‌همان اندازه برداشت، درک، حس و تعلق محدود خواهد شد.

۵- چگونه می‌توان مدرسه‌ی طبیعت تاسیس کرد، مجوز گرفت و تسهیل‌گران را آموزش داد؟

ایده‌پرداز مدرسه‌ی طبیعت در ایران استاد گرانقدر آقای "وهاب‌زاده" هستند. ایشان عضو اتاق فکر خانم دکتر ابتکار بوده و این اتاق از بین ۹ موضوع اساسی فوریت‌های محیط‌زیست با اجماع الویت اول را به مدرسه‌ی طبیعت دادند.
برای تاسیس مدرسه‌ی طبیعت لازم است:

-اطلاعات و دانش موردنیاز درخصوص مدرسه‌ی طبیعت را کسب نمود. کتاب "کودک و طبیعت" را حداقل ۲ بار مطالعه کرد. سپس در دوره‌ی تسهیل‌گری که توسط مدرسه‌ی کاوی کنج و آقای وهاب‌زاده برنامه‌ریزی و هدایت می‌شود، شرکت نمود و بهتر است با فعالیت مدرسه‌ی کاوی کنج نیز آشنا شد.

-داشتن فضایی حداقل ۵۰۰۰ مترمربع که بتوان حداقل زیرساخت‌های لازم را در آن ایجاد نمود، برای مدرسه الزامی است که می‌توان از امکانات خصوصی و دولتی بهره‌مند شد.

پس از راه‌اندازی محیط با درخواست مکتوب از حوزه‌ی مشارکت‌های مردمی سازمان محیط‌زیست به مدیریت آقای مهندس درویش می‌توان درخواست مجوز نمود که در ادامه با بازدید و تایید دکتر وهاب‌زاده و آقای درویش - مجوز صدور تاسیس مدرسه از طرف سازمان صورت می‌پذیرد.

۶- چگونه می‌توان برای حضور بچه‌ها در مدرسه‌ی طبیعت والدین آن‌ها را متقاعد کرد؟

لازمه‌ی متقاعدنمودن والدین کودکان، داشتن دانش و آگاهی و باور و عشق عمیق به آینده‌ی کودکان و سرنوشت آن‌ها و میهن است. والدین نسبت به سرنوشت کودک خود و آینده‌ی موفق آن‌ها بسیار حساس بوده و همه‌ی تلاش خود را به کار می‌برند تا از این نظام معیوب آموزشی، کودکانی موفق به‌بار آورند. لیکن آگاه‌نمودن آن‌ها از موفقیت و زیرساخت‌های شخصیتی یک فرد پیروز و موفق سختی کارها در مدارس طبیعت است که با دیدارهای مکرر هم‌اندیشی و آگاه‌سازی می‌توان از میان علاقه‌مندترین والدین و ناگفته‌نماند جسورترین، اولین هسته‌ی والدین همیار با مدارس طبیعت را سازمان داد و با پیگیری در امر آگاه‌سازی و مشاهده‌ی موفقیت و پیروزی و بهروزی کودکان، آن را تداوم بخشید. حضور مداوم و منضبط کودکان مدرسه‌ی طبیعت پس از زمان نسبتاً کوتاهی - والدین را متقاعد به موثربودن حضور آن‌ها می‌نماید. چرا که کودکان دارای روحیه‌ای شاد و خلاق و سرشار از آن‌چه آموخته‌اند، نزد والدین می‌روند!

۷- در طول مدتی که کودکان در مدرسه‌ی طبیعت حضور دارند چه برنامه‌هایی برای والدینی که در

انتظار هستند پیش‌بینی می‌شود؟

اساس حضور کودکان در مدارس طبیعت بدون حضور والدین است. فعالیت خودانگیخته و کاملاً رها در طبیعت در مقابل چشم والدین تحقق نمی‌پذیرد.

لیکن در صورت کفایت امکانات فضایی و نیروی تسهیل‌گر مدارس طبیعت می‌توان مرکز پشتیبان برای والدین به‌دور از کودکان برنامه‌هایی را تدوین و به‌عنوان جلب همراهی و مشارکت والدین - اجرا نمود که از حوصله‌ی این متن خارج است.

۸- ضرورت رابطه‌ی مستمر کودک با طبیعت در چیست؟

انسان به درازای پیدایش زمین قدمت دارد. پیوند انسان و طبیعت به بلندای تاریخ پیدایش بشر است. سلسله مراتب پیدایش حیات در پیکره‌ی بشر، حضوری بس شگفت‌انگیز دارد! گیاهان و جانوران به‌عنوان بخشی با اهمیت از زنجیره‌ی حیات در

پیوند تنگاتنگ با انسان به حیث یک‌گونه قرار دارند. رشد مغز، ایستادن انسان تا تمدن کنونی حاصل تلاش‌ها، مبارزه‌های سهمگین و شگفت‌انگیز بشر روی زمین و تعامل با سایر موجودات است. مغز انسان و کالبدش حافظه‌ی تاریخی مالا مال از گونه‌گونی و تنوع زیستی را حمل می‌کند و پیچیدگی کنونی مغز حاصل آن است.

آرامش ناشی از طبیعت تاریخچه‌ای بس دیرینه دارد. حضور حیات در طبیعت حضور شگفت‌انگیزی است. مشاهده‌ی برآمدن گیاه از خاک و طی روند رشد با همه‌ی تنوع موجود در پیرامون - درک تداوم حیات در تنوع تولید مثل موجودات زنده و تفاوت‌های شگفت‌انگیز جانداران با یکدیگر در عین مشابهت‌های بسیار، در کودک تأثیری بس سحرانگیز دارد. به‌دور از دنیای مجازی، لمس گل و گیاه و میوه و چشیدن و تجربه‌ی مزه‌های متفاوت در زمان‌های متفاوت، بالارفتن از درخت، مشاهده‌ی تغییر و دگرگونی در همه‌ی عرصه‌های طبیعت جاندار و بی‌جان، حس بهار و تابستان و پاییز و زمستان، دیدن و گرفتن سنجاقک‌ها و پروانه‌ها و جیرجیرک‌ها و سوسک و مارمولک و کرم و حلزون و لاک‌پشت و سگ و گربه و خرگوش و پرنده و بسیاری از حیوانات و آشنایی با زندگی آن‌ها، دانش تجربی بی‌نظیری را به کودک برای شاد و پیروز زیستن اهدا می‌کند و با درک و دریافت زیبایی این تنوع، حس تعلق و مراقبت از پدیده‌های حیات در او شکل می‌گیرد و قوام می‌یابد.

پاسخ مدرسه‌ی کودک ، طبیعت ، زمین - خانم اشرف امینی

۱- ارتقای کیفیت مدرسه‌های طبیعت به چه صورت است؟

بنظر من ارتقای کیفی این مدارس به دلیل نو بودن ایده‌ی تجربه‌های مستمر و تحقیق و پژوهش در یک دوره‌ی زمانی و همچنین مطالعه منابع داخلی و خارجی است. ضمن اینکه nature school ها سال‌هاست در حال فعالیت هستند. با مطالعه‌ی این منابع هم می‌شود به ارتقاء فکر کرد.

۲- برنامه‌های مدرسه‌ی طبیعت تا چه حد پاسخگوی نیازهای کودکان به‌ویژه برای آینده است؟

من فکر میکنم هیچ جریان نو و جدیدی نمی‌تواند مدعی شود که می‌تواند پاسخگوی همه‌ی نیازهای کودکان باشد. زیرا نیاز کودکان به صورت روز آمد تغییر می‌کند. اما در شرایط فعلی شهر نشینی و دنیای مجازی ایجاد شده ضرورت پیوند با طبیعت بسیار احساس می‌شود .

۳- برای کودکانی که در مدرسه‌ی طبیعت حضور دارند، بعد از ۱۲ سالگی چه برنامه‌هایی پیش‌بینی شده است؟

طبق گفته‌ی آقای وهاب‌زاده فعلا برنامه مدونی وجود ندارد. ولی در همان دوره‌ی پیشین بسترهای خلاقیت و طبق گفته‌ی متخصصین تأثیر بسیار در رشد حرکتی و شناختی آنان دارد. صحبت‌های دکتر کریمی را که شنیدید. بنابراین در این دوره‌ی خاص اثر دراز مدت آن بدیهی است.

۴- تفاوت مدرسه‌ی طبیعت با اردوهای طبیعت‌گردی چیست؟

به نظر من وجه مشترک دارند ولی وقتی فضایی ثابت ایجاد شود کودکان به طور مستمر در این فضا قرار گیرند و برنامه‌های مدون پیش‌بینی کرد. مثلا ایجاد کرت و یا برنامه پروژه محور، اثر بخش تر است.

۵- چگونه می‌توان مدرسه‌ی طبیعت تاسیس کرد، مجوز گرفت و تسهیل‌گران را آموزش داد؟

با اشاره به صحبت‌های مهندس درویش و دکتر وهاب‌زاده پس از در نظر گرفتن زمینی مناسب و گذراندن دوره‌های تسهیلگری و آشنایی عمیق با ایده و حضور کودک در مدرسه از طرف دکتر وهاب‌زاده معرفی نامه‌ای صادر به محیط زیست آقای درویش مجوز صادر می‌کنند

۶- چگونه می‌توان برای حضور بچه‌ها در مدرسه‌ی طبیعت والدین آن‌ها را متقاعد کرد؟

در مورد قانع کردن والدین بحث توجیهی و پیشنهاد مطالعه منابع و.... در مدت زمانی که والدین در مدرسه حضور دارند بحث و گفتگو و احتمالا تماشای فیلم و غیر.

۷- در طول مدتی که کودکان در مدرسه‌ی طبیعت حضور دارند چه برنامه‌هایی برای والدینی که در

انتظار هستند پیش‌بینی می‌شود؟

بدیهی است که استمرار در طبیعت بسترهای خلاقیت و رشد فکری و حرکتی. .... بهتر مهیا می‌کند.

پاسخ موسسه حامیان طبیعت پاک ، آوند- خانم پشوتنی

به یاری دوستدار کودک و طبیعت

پایه و زیر بنای کار در آوند پروژه‌های زیست‌محیطی است و پرداختن به این‌که، ما تنها یک مادر زمین داریم و باید همه‌جانبه مواظب آن باشیم .

بنابراین آوند در این خصوص در ۴ بخش زیر فعالیت می‌کند :

- ۱- بچه‌ها و گاه کودکان و خانواده‌ها را با هم به دل طبیعت برده، اجازه می‌دهیم از طبیعت بیاموزند و خود را در آن بروز دهند. در واقع با این نگاه که طبیعت استادان ما هستند و باید از آن الهام بگیریم، این پروژه را ادامه می‌دهیم.
- ۲- طبیعت را وارد آپارتمان‌ها می‌کنیم.

چون واقعیت بیرون ما این است که انسان‌های شهرنشین در آپارتمان زندگی می‌کنند و از طبیعت بکر دور هستند پس می‌کشیم یاد بدهیم که طبیعت را وارد خانه و اتاق خود کنند از کشت و کار گیاهان تزئینی تا سبزیجات و صیفی‌جات از ساخت کودهای طبیعی تا جداسازی زباله‌های تر و خشک. از بازآفرینی مواد بازیافتی تا ساخت وسایل مورد نیاز منزل از وسایل در حال تخریب.

۳- برخورد طبیعی و روان با خود و برخورد طبیعی با دیگران.

ما می‌آموزیم چگونه یک ارتباط جسمی انسانی را در وحله‌ی اول با خود داشته باشیم و سپس با دیگرانی که با ما اختلاف نظر و اختلاف سلیقه دارند حتی کودکان یاد می‌گیرند که این ارتباط ناشی از الهام‌های طبیعت است مثل مقایسه نکردن، همه را دوست داشتن، نظم و تنوع داشتن و.... را با تمام افراد و افراد نابینا، ناشنوا، رنگین‌پوست، ویلچری و ..... داشته باشیم.

۴- پرداختن به فرهنگ و آداب و رسوم ایرانی که تمام آن برگرفته از عناصر طبیعت و وصل به آن است. حفظ جشن‌هایی که با ۴ عنصر اصلی طبیعت آمیخته شده (خاک، هوا، آب و آتش) با پاس داشتن این عناصر خود بخود به محیط زیست پیرامونمان احساس تعلق و توجه می‌شود.

مطلب آقای مهندس مصطفی جلیلی درباره‌ی

چیستی، چرایی و چگونگی مدرسه‌ی طبیعت

تاریخ حیات بشر در پیوندی عمیق با طبیعت شکل گرفته و آن چه کالبد بشر حمل می‌کند، ذهن سرشار او از تجربه و دانش هزاران ساله در رسیدن به حیات کنونی و تلاش برای تداوم آن و دستیابی به زندگی مطلوب و در خور اوست. ما با طبیعت پیوندی ناگسستنی داریم. پیوند عمیق با گیاهان و سایر موجودات زنده و عناصر غیر زنده‌ی محیط به‌گونه‌ای در فرهنگ و تاریخ هر سرزمین با موقعیت جغرافیایی و اقلیمی خاص منعکس می‌شود و ما را چون تار و پود پارچه‌ای در هم تنیده در برگرفته که جدایی از آن امکان‌پذیر نیست.

جدایی از طبیعت برای انسان که خود جزئی از آن محسوب می‌شود به معنای واقعی کلمه فاجعه به بار می‌آورد. چرا که از طبیعت و در طبیعت می‌توان به گونه‌گونی، تنوع زیستی و ارتباط معنی‌دار زنجیره‌ی حیات موجودات پی‌برد. درک عمیق تفاوت‌ها در عین شباهت‌ها و اهمیت حفاظت از گونه‌گونی حیات تنها در این بستر امکان‌پذیر است. رهایی و فعالیت آزاد در طبیعت، فرصت اندیشه در طبیعت و شادی به سر بردن در طبیعت، محصولی گرانقدر چون خلاقیت را به کودک اهدا می‌کند. بازی و شادی کودکان در طبیعت آن‌ها را شاد و متکی به نفس بار می‌آورد. سپری کردن زمانی با حیوانات، آن‌ها را با زندگی سایر موجودات زنده و تنوع حیات آشنا می‌کند و حس مهر و دوستی، مراقبت و مسئولیت‌پذیری را در کودکان تقویت می‌کند.

حضور در بازی‌های گروهی در فضای طبیعی، زمینه‌ساز ایجاد حس نیاز به یکدیگر در عین تفاوت‌ها، درک توانمندی‌های دیگران و نقاط قوت و ضعف خود خواهد بود. بروز مشکلات حین بازی و یافتن راه‌های برون‌رفت آن با توجه به امکانات در دسترس، اهمیت به سزایی در ایجاد خلاقیت، خودباوری، اعتمادبه‌نفس و دگرپذیری دارد.

آشنایی با طبیعت و منابع متنوع سرزمین، علاوه بر ایجاد حس تعلق موجب پدید آمدن غرور فردی در کودک شده و آینده ساز مبین حامل خصایل بارز و ضروری چون تعلق، هویت و مسئولیت پذیری توأم با آگاهی خواهد شد.

آشنایی با محیط زیست و طبیعت به عنوان بخشی از وجود "خود کودک" وی را برای حفاظت بی دریغ از طبیعت در آینده تجهیز می کند. به ویژه اگر بعد از سن ۱۲ سالگی به آگاهی و سلاح دانش نیز مجهز گردد. دوران کودکی سپری شده در طبیعت قطعاً زمینه ساز موفقیت کودک در آینده و در هر حرفه ای خواهد بود.

"مدرسه ی طبیعت" امکان حضور آزاد و فعالیت خودانگیزه در محیط طبیعی را برای کودکان ۳ تا ۱۲ ساله فراهم می کند. مدرسه ی طبیعت فاقد آموزش مستقیم است. در این مدرسه کودکان در طبیعت رها می گردند و گاه زیرساخت های اندک و مناسب برای تقویت قوای جسمی، حرکتی و ذهنی کودکان در آن ایجاد می شود. در این مدرسه، فعالیت کودکان شامل رهایی در طبیعت و کارگاه های موضوعی، برای دستیابی به اهداف فوق برنامه ریزی و اجرا می شوند.

تسهیلگران، مراقبان آگاه کودکان در مدرسه ی طبیعت هستند که آن ها را در بازی و اکتشاف کودکانه در طبیعت همراهی می کنند و مراقب سلامت و ایمنی آن ها هستند.

مجوز مدرسه ی طبیعت با تایید استاد عبدالحسین وهابزاده، ایده پرداز مدارس طبیعت در ایران، از سوی اداره ی مشارکت های مردمی سازمان حفاظت محیط زیست با مدیریت آقای درویش، صادر می گردد. در حال حاضر ۱۱ مدرسه طبیعت در ایران آغاز به کار نموده اند. اولین مدرسه ی طبیعت در مشهد به نام "کاوی کنج" توسط استاد وهابزاده و دوستان پایه گذاری شد. هم اکنون دوره های تسهیلگری نیز توسط ایشان و مدرسه طبیعت کاوی کنج برنامه ریزی و اجرا می شود و لازم است تا کلیه دست اندرکاران مدرسه ی طبیعت این دوره ها را سپری نمایند.

کتاب "کودک و طبیعت" ترجمه آرش حسینیان و عبدالحسین وهابزاده به عنوان درس نامه مدارس طبیعت در اختیار قرار دارد.

● گزارش دومین میز گرد مدرسه های طبیعت (چیستی، چرایی، چگونگی)

تاریخ: سه شنبه اول تیر ماه ۱۳۹۵

ساعت ۹:۳۰ الی ۱۲:۳۰

محل: موسسه مادران امروز

اعضای پنل:

خانم مریم احمدی شیرازی مدیر جلسه، خانم نسرین نافی (موسسه پژوهشی کودکان دنیا)، آقای پویا نیکجو (موسسه کاوشگران طبیعت دنیا)، خانم مژگان احمدیه، خانم رویا تمدن و آقای مصطفی جلیلی (مدرسه ی طبیعت وارث، بندر کیشهر گیلان)، خانم منیر همایونی (کانون توسعه فرهنگی کودکان)، خانم شهره یوسفی (روانشناس کودک)، آقای بهمن عظیمی (مدرسه ی طبیعت کاوی کنج)، آقای محسن مشارزاده (مدرسه ی طبیعت کاوی کنج)، خانم مریم عاطفی (روانشناس بالینی)، خانم زهرا فرمانی (مجموعه های آموزشی، هنری بادبادک)، خانم گهرناز پشتوتنی (حامیان طبیعت پاک - آوند)، خانم نسرین دودیر (کارشناس نظریه ی والدورف).

جلسه با خوش آمدگویی خانم مهین زندیه (عضوگروه محیط زیست موسسه‌ی مادران امروز) شروع شد. نماینده‌ی گروه محیط زیست موسسه ابتدا از حضور دوستان شرکت کننده تشکر کرد، به ویژه از دوستانی که از راه دور تشریف آورده‌اند. سپس معرفی کوتاهی از گروه محیط زیست مادران امروز انجام و یادآوری شد که: گروه محیط زیست از سال ۱۳۷۸ برای جامه‌ی عمل پوشاندن به یکی از محورهای کاری موسسه شروع به کار کرده است.

بعد از آن خانم مریم احمدی، مدیر موسسه‌ی مادران امروز از حاضران به ویژه از دوستانی که از راه دور تشریف آورده‌اند، تشکر کردند.

ایشان متذکر شدند که این جلسه دومین جلسه‌ی معرفی مدرسه‌های طبیعت است. در واقع این جلسه ادامه‌ی جلسه‌ی نخست است که در تاریخ سه‌شنبه ۴ خرداد ۱۳۹۵ تشکیل شده بود.

خانم احمدی ضمن اشاره به محتوای جلسه‌ی اول تاکید کردند که بهتر است در بررسی مدرسه‌های طبیعت نگاه علمی به موضوع داشته باشیم و با پرسش‌های کافی، به شناخت نسبتاً دقیقی از این نوع مدرسه‌ها دست یابیم تا بتوانیم به خانواده‌ها برای انتخاب آگاهانه، کمک کنیم.

در واقع این نگاه به ما کمک می‌کند تا بررسی دقیقی از موضوع داشته باشیم. برای این نگاه ما با پرسش‌هایی کلیدی روبرو هستیم از جمله:

۱- چستی این مدرسه‌ها ۲- چرایی این مدرسه‌ها ۳- چگونگی اداره‌ی این مدرسه‌ها و کار و فعالیت کودکان در این نوع مدرسه‌ها در جلسه‌ی نخست پاسخ‌هایی دریافت کردیم. پرسش‌ها همراه پاسخ‌های هر پرسش، جمع‌بندی شده و در گزارش قبلی آمده است.

در پایان جلسه‌ی اول مجدداً پرسش‌هایی به دست آمد و موسسه‌ی مادران پرسش‌ها و پاسخ‌ها را مدون کرد. پرسش‌ها عبارت بودند از:

- کیفیت این مدارس چگونه افزایش می‌یابد؟ این مدارس تازه است انتظار داریم کیفیت افزایش یابد. این افزایش کیفیت چگونه است؟
  - در برنامه‌های این مدرسه‌ها آیا به نیازهای کودکان در همه‌ی ابعاد رشد، توجه شده است؟
  - برای نوجوانان و بچه‌های بالای ۱۲ سال برنامه‌ها چگونه است؟
  - تفاوت این مدارس با اردوها، گردش‌های طبیعت‌گردی چیست؟
  - برای تاسیس مدارس طبیعت چه کار باید کرد؟
  - چگونه می‌توان والدین را تشویق کرد تا فرزندان را به این مدارس بفرستند؟
  - آیا مدرسه‌های طبیعت برنامه‌هایی برای والدین هم دارد؟
  - آیا ضرورت دارد که کودکان در رابطه‌ی مستمر با طبیعت باشند؟
- رشد و پرورش همه جانبه‌ی فرزندان از دغدغه‌های همه‌ی والدین است.

تعدادی از پرسش‌ها در پایان جلسه‌ی اول بی‌جواب باقی ماند که انتظار داریم در این جلسه به آن‌ها پاسخ داده شود. و تعدادی هم بین دو جلسه به دست ما رسیده است؛ تعداد دیگری هم در جلسه امروز عنوان گردید.
پرسش‌ها :

۱- چه بازی‌ها، فعالیت‌ها و برنامه‌هایی در مدرسه‌های طبیعت ارائه می‌گردد که در مدارس فعلی انجام نمی‌شود؟
آیا این بازی‌ها فقط در دل طبیعت انجام می‌شود؟

۲- ایمنی فضای کار کودکان چگونه است؟ چون فضاهای طبیعی مشکلات خاص خود را دارد.

۳- جای کتاب و کتاب‌خوانی، هنر و تکنولوژی کجاست؟ مشارکت‌های مدنی کودکان چگونه دیده شده است؟

۴- میزان تسلط و آگاهی مراقبان یا تسهیل‌گران به روانشناسی کودک تا چه حد است؟

۵- آیا فرصت رشد همه‌جانبه برای کودک در این مدارس فراهم می‌شود؟

۶- ارتباط بین مبانی نظری مربوط به محیط زیست و مبانی تئوریک مربوط به روانشناسی کودک چیست؟

۷- چه آموزش‌هایی برای والدین در نظر گرفته شده است تا همکاری آن‌ها جلب شود؟

پرسش‌هایی که در جلسه طرح شد:

پرسش) آیا به رشد محیط زیستی توجه شده است؟ رشد محیط زیستی در حال حاضر در مدارس طبیعت مطرح است؟ آیا اعتقادی در این حوزه وجود دارد؟

پاسخ: مدت‌ها است رشد اجتماعی در درون خودش چگونگی ارتباط با همسالان، کوچک‌ترها، بزرگ‌ترها و رابطه با محیط زیست وجود دارد. رشد اجتماعی در ۴ حوزه تعریف شده است.

۶ شاخه رشد تعریف شده است. (کلامی، عاطفی، جسمی، اجتماعی، خلاقیت، شناختی) محیط زیست در همه‌ی شاخه‌های رشد نهفته است. به ویژه در خلاقیت ما شاهد نظریه‌های محیط زیست هستیم.

پرسش) نحوه‌ی اداره‌ی این مدارس چگونه است؟ فلسفه‌ی وجودی این مدرسه چیست؟ آیا این مدارس در ایران هم همان مدهای جنگلی ارائه شده در دیگر کشورهاست؟ مثلاً یک جایی از محیط زیست گرفته‌ایم و بچه‌ها می‌آیند و برای خود بازی می‌کنند و دنبال کار خود می‌روند؟

پرسش) آیا مجوز رسمی گرفته می‌شود؟ چگونه مجوز صادر می‌شود؟ آیا تخصصی در این زمینه لازم است داشته باشند؟ آیا لازم است مهارت و دانش در این حوزه داشته باشند؟ چقدر می‌توان این دانش‌ها و مهارت‌ها را به دیگر نقاط برد؟
پرسش) ما در فرهنگ بومی خود چگونه می‌توانیم از مدارس طبیعت استفاده کنیم؟ جایگاه این مدارس در روستاها چگونه تعریف می‌شود؟

پرسش) زبان دوم در مدارس طبیعت کی شروع می‌شود؟

پرسش) چگونه کودکان احساس مسئولیت نسبت به محیط زیست را در این مدارس پیدا می‌کنند؟

پرسش) بهتر است به این موضوع توجه شود. آیا کودکانی که پس از ۱۲ سالگی از مدارس طبیعت بیرون می‌آیند در محیط آسیب نمی‌بینند؟ با توجه به تفاوت‌هایی که در ارزش‌ها ایجاد شده است.

پرسش) زندگی امروزه‌ی ما کاملاً ماشینی است. مدرسه‌ی طبیعت تلاش دارد که این ساختار را بشکند؟ مدرسه‌ی طبیعت چه راه حلی دارد؟

ارتباط با طبیعت باید وارد این زندگی ماشینی شود؟ آیا در پارک کنار مدرسه است؟ نیاز هست که بحث‌های مفصلی رخ دهد؟ خیلی روشن و شفاف باشد؟

قبل از پاسخ به این پرسش توضیحاتی درباره‌ی مدارس طبیعت داده شد. انسان محصول طبیعت است. انسان ذره‌ی کوچکی از طبیعت است. انسان برآیندی از همه‌ی تلاش‌های طبیعت است. ذهن انسان یک سابقه‌ی تاریخ طبیعی دارد. ما از این سابقه تاریخی رهایی نداریم. بنابراین برای یافتن آرامش، انسان به طبیعت می‌رود. انسان برای رشد همه‌جانبه لازم است در طبیعت حضور داشته باشد. طبیعت بستر لازم برای رشد اندام‌های حسی حرکتی انسان فراهم می‌کند. کودکانی که در مدارس طبیعت حاضر می‌شوند، توانایی حل مسئله، رشد جسمی مناسب، رشد عاطفی کلامی خیلی خوبی خواهند داشت. کودکان در مدرسه‌ی طبیعت حس تعلق خاطر و حس هویت دریافت می‌کنند.

با توجه به حضور گروه مدارس وارث و کاوی کنج اولین پرسش از آن‌ها مطرح می‌شود.

پاسخ‌های آقایان (بهمن عظیمی و محسن مشارزاده از کاوی کنج)

۱- چه بازی‌ها و فعالیت‌ها، برنامه‌هایی در مدارس طبیعت ارائه می‌گردد که در مدارس انجام نمی‌شود؟

در مدرسه‌ی طبیعت اولین چیزی که دریافت می‌کنیم حس است. حوزه‌ی محیط زیست حوزه‌ی بسیار وسیعی است. مدرسه‌های طبیعت در دنیا هم جدید است. پاسخ به پرسش‌ها در این مورد برای تبیین آن اهمیت دارد. در دنیا هم همین پرسش‌ها برای هدف از مدرسه‌ی طبیعت وجود داشته است. برای جبران تخریب رابطه‌ی طبیعت و انسان مدرسه‌ی طبیعت راه اندازی شده است. تصحیح این رابطه یکی از اهداف مدرسه‌ی طبیعت است. دانش محیط‌زیست یا هویت بوم‌شناختی یکی از شیوه‌های این مدارس است. برای شناخت جهان هستی؛ فقط ارائه آموزش نه تنها کافی نیست بلکه زیان بار هم هست. برای شناخت جهان هستی و طبیعت باید به دل طبیعت برویم.

چرا دانش به رفتار تبدیل نمی‌شود؟ چرا انسان از طبیعت جدا افتاده است؟ برای پر شدن این کاستی‌ها به تشکیل مدارس طبیعت رو می‌کنیم.

تفاوت اردوهای طبیعی و مدارس طبیعت خود انگیختگی کودکان است. در مدارس طبیعی خود انگیختگی رخ می‌دهد. روبرو شدن با مشکلات طبیعی در این مدارس رخ می‌دهد.

در این مدارس کودکان نسبت به خود حس خوبی خواهند داشت. رابطه‌ی کودک در زیست بوم گاه خود سالم و مناسب ایجاد می‌گردد.

کودکان وقتی در مدارس طبیعت قرار می‌گیرند به طبیعت احترام می‌گذارند. رابطه حسی عمیقی به دست می‌آورند. رابطه‌ای حسی و تجربی و عمیق است. رابطه‌ای خلاق، عمیق، محض، محکم بین انسان و طبیعت رخ می‌دهد. این تجربه را در کودکانی که در آپارتمان‌های فعلی زندگی می‌کنند نمی‌بینیم.

رابطه‌ای که خود انگیخته است و بر مبنای تجربه‌ای عمیق باشد، هرگز به طبیعت صدمه نخواهد زد؟ در ایران ۵ سال است که تجربه شده است. ما هنوز خودمون در حال یادگیری هستیم. در این جلسه‌ها فقط تجربیات اشتراک پیدا می‌کند.

نگاه ما در مدرسه‌ی طبیعت یک نگاه تکاملی است و سعی و خطای گونه سبب شناخت و یادگیری می‌شود. ۴ میلیون سال پیش انسان از درخت پایین آمده است انسان مجبور بوده است کاوش کند و یافتن غذا یکی از اهداف گونه انسان بوده است. در این چالش انسان ترس و شکست، پیروزی، شادی، غم و حسرت را تجربه می‌کند. کودک گونه در بخش تحقیق و توسعه تکامل می‌یابد. کودک در این فضا تحقیق می‌کند، تجربه می‌کند، یاد می‌گیرد.

بازی در مدرسه طبیعت یک فعالیت نیست یک فضای فعالیت است. در این فضا هر چیزی ممکن است شکل بگیرد. یک فضای از قبل تعریف شده نیست. خود بچه‌ها تعریف می‌کنند. بازی در مقابل یک فضای جدی نیست. کودکان در این بستر یاد می‌گیرند. هر فضایی که در مدرسه‌ی طبیعت وجود دارد شرایط یادگیری را تامین می‌کند. در مدرسه‌ی طبیعت کودکان از ۴ تا ۱۲ سال با هم و کنار هم هستند.

۱- ایمنی فضای کار: آسیب دیدن جسمی کودکان سیستم ایمنی آن‌ها را بالا می‌برد. (مثل زخمی شدن دست و پاها) ما جلوی آسیب‌های جدی را می‌گیریم.

زمین خوردن. آسیب دیدن اجتناب‌ناپذیر است. این آسیب‌ها در هر مکان دیگری هم رخ می‌دهد. در این سال‌ها که ما کار می‌کنیم، هیچ آسیب جدی را مشاهده نکرده‌ایم. بچه‌ها را تشویق می‌کنیم تا ریسک کنند. زیست‌گاه اسطوره‌ای، فرهنگی، تکنولوژی وجود دارد. همه‌ی این زیست‌گاه در مدرسه‌ی طبیعت تعریف شده و کارکردهاهاش لحاظ شده است. پاسخ به نیازهای طبیعی و تعیین قوانین و سپس استفاده از تکنولوژی در هریک از این زیست‌گاه‌ها تبیین می‌شود. هر چالشی بستری برای یادگیری کودکان می‌شود. برای برخورد با چالش توانمندی‌ها بروز می‌کند. مداخله تسهیل‌گر جایی رخ می‌دهد که آسیب جدی وجود داشته باشد.

نکاتی که از طرف دیگر دوستان پنل تاکید شد:

الف) این مدارس برای بچه‌ها بنیان گذاشته می‌شود. کودکان خودشان از خطر دوری می‌کنند. خودشان بر حسب محیط بازی‌هایی را تعریف می‌کنند. خودشان بر حسب محیط جغرافیایی فعالیت‌هایی را انجام می‌دهند لازم نیست بزرگ‌ترها دخالت کنند.

کودکان با جستجو کردن و کنجکاوی فعالیت‌هایی را برای بازی تعریف می‌کنند. لازم نیست بزرگ‌ترها دخالت کنند.

کودکان و طبیعت دو موردی هستند که ما با آنها احساس امنیت می‌کنیم. هیچگاه از جانب آنها به ما صدمه‌ای نمی‌رسد. وقتی ما احساس ناراحتی می‌کنیم با رفتن به طبیعت یا بازی با کودکان حال ما خوب می‌شود. طبیعت هم به کودک آسیب نمی‌رساند. اگر بزرگ‌ترها اجازه دهند تا کودک به حد کفایت در طبیعت باشد، کودکان فرصت یادگیری عمیق از طبیعت خواهند یافت. آسیب‌های کوچک بدنی رخ می‌دهد که اتفاقاً لازم هم هست. این باعث می‌شود که بچه‌ها طبیعی‌تر رشد کنند.

ب) سیستم والدورف بر سه پایه استوار است. نیازهای کودک، چگونگی پاسخ به این نیازها، احساس به وجود آمده از این دو. در مدرسه‌ی طبیعت چه هدفی وجود دارد؟ چه می‌خواهد بگوید؟ به نظر می‌رسد اینجا همه‌اش مطرح شده است که کودکان آزاد و بدون برنامه رها باشند. این خطرناک است. این مدارس با این شعار جلو آمده است که کاستی‌های آموزش رسمی را جبران کند. متأسفانه در ایران آموزش رسمی به بن‌بست رسیده است. مبدا مدارس طبیعت با شعار گشایش شروع به کار بکند ولی نتواند پاسخ نیازهای خانواده را فراهم آورد و ناامیدی به وجود آورد. بهتر است اهداف و فعالیت‌های این مدارس به روشنی تعریف شود و بدانند دقیقاً چکار می‌خواهد بکند؟ این کار بسیار دقیق و پیچیده است و با سهل‌انگاری جلو نرویم. به نظر نرسد که این موضوع سهل است. نه سهل نیست، لازم است تسهیل‌گرها به طور مستمر دانش و مهارت مورد نیاز کسب کنند.

پ) مبدا الگوهایی که از دیگر کشورها گرفته‌ایم از محتوی خالی کنیم و فقط تیترو عنوان را بیاوریم بدون آنکه به مفهوم عمیق یک الگو بپردازیم. گاهی فقط اسباب‌بازی‌های یک شیوه آورده می‌شود. فرم را مطرح می‌کنیم ولی به محتوی و پیام یک شیوه نمی‌پردازیم.

ت) واژه‌ی مدرسه شبه بر انگیز است. مدرسه با درس عجین شده است. درس هم طرح درس می‌خواهد. فرق مدرسه‌ی طبیعت با گوشه‌های باز طبیعت چیست؟ به طور مثال ما کودکان خود را به پیک‌نیک و گردش‌های دسته‌جمعی می‌بریم. غنی‌تر کردن مدرسه‌ی طبیعت چگونه است؟ فرصت‌هایی در طبیعت ایجاد کنیم تا چالش‌هایی برای یافتن مهارت‌های لازم زندگی کسب کنیم. آموزش لازم و اجباری برای ادامه‌ی کار مدرسه است. مگر می‌شود ما بگوییم آموزش و برنامه نداریم. ما برای زندگی همواره برنامه داریم.

اشاره خانم دودیر: آموزش‌ها دو گونه است مستقیم و غیر مستقیم. تعریف هر دو ضروری است. (ث) لازم است آموزش‌های آکادمیک تکلیفش روشن شود. نباید قاعده را بر مبنای استثناء بگذاریم. مثلاً اگرچند نخبه را در یک سیستم ببینیم بعد بگوییم که همه‌ی خروجی‌های دیگر این سیستم هم نخبه می‌شوند. ما باید آموزش‌های خود را به شکل کاملاً آشکار و دقیق تعریف کنیم برای همه‌ی افراد جامعه‌ای که از این سیستم قرار است بهره بگیرند. خانم مریم عاطفی روانشناس:

خیلی از واژه‌ی طبیعت استفاده شده است. فقط ارتباط با طبیعت برای ارائه‌ی یک سیستم کافی نیست. برای شناسایی یک سیستم لازم است تمام جوانب آنها دیده شود، تشریح شود. در این جا آیا ارتباط با طبیعت کافی است برای ضرورت تشکیل مدرسه‌ی طبیعت؟ برای پذیرش این مدرسه و انتخاب والدین برای این که کودکانشان را به این مدرسه بسپارند باید اطلاعات بیشتری ارائه شود. فقط اینکه خوب است که کودکان در طبیعت باشند کافی نیست.

با این ترکیب جمعیت در تهران، با جغرافیایی تهران، اقلیم تهران می‌توان مدرسه‌ی طبیعت را راه انداخت و گسترش داد؟

رابطه با طبیعت چه چیزهایی به ما می‌دهد؟ تفاوت‌های فردی دیده می‌شود؟ آیا خروجی‌های این مدارس برای زندگی شهری مناسب است؟ آیا خروجی‌های مدرسه‌ی طبیعت می‌توانند در آینده شغل‌های مناسب پیدا کنند؟ کودکان ۱۱ ساله‌ای که با این سیستم فعالیت کرده‌اند بعداً می‌توانند وارد محیط شوند؟ با بدنه‌ی اصلی جامعه می‌توانند ارتباط بگیرند؟ آیا تاب می‌آورند که محیط بیرون رو تحمل کنند با ارزش‌هایی که از مدرسه‌ی طبیعت گرفته‌اند؟ پاسخ به مورد بالا:

یک مشکلی وجود دارد. رابطه‌ی انسان با طبیعت قطع شده است. مدرسه‌ی طبیعت می‌تواند این مشکل را حل کند. طبیعت باعث می‌شود که تنش در ما کاهش یابد. در بعضی از نگاه‌ها قطع ارتباط با طبیعت به عنوان یک بیماری عنوان شده است.

خانم احمدی:

واژه‌ی مدرسه شبه ایجاد کرده است. این مدارس در مقابل مدارس سنتی قد علم نکرده است. بلکه یک پیشنهاد است برای حفظ ارتباط با طبیعت. مدرسه‌ی طبیعت نگفته است که می‌خواهد جانشین مدرسه‌ی رسمی شود؟ اگر این تلقی نادرست است لطفاً اصلاح کنید.

آقای مشارزاده:

بهتر است موضوع تفکیک شود. شناخت علمی و تجربه جدا است. نگاه شناختی، رفتار گرایی،... تفاوت زیادی دارد. ما ادعا داریم طبیعت تا سن ۱۲ سال بهترین مدرسه است. تجربه‌های حسی عمیق‌ترین و ماندگارترین در زندگی کودکان است.

مبنای مدرسه‌ی طبیعت زیست‌شناسی و تجربه گرایی است. تجربه‌ی آزادانه، ول، طبیعت‌گردی‌ها همراه دیگر کودکان، غنی‌ترین تجربه است. این متن علمی است.

اگر مدلی که خانم فرمانی گفتند: "اعتقاد داشته باشیم که رفتار ما آموزش است، که این اتفاق همواره رخ می‌دهد. زندگی خودش مدرسه است." پس چرا کودکان را به مدرسه برای گرفتن آموزش می‌فرستیم؟

مدرسه‌ی طبیعت به تجربه‌های حسی اعتقاد دارد. ما پرسش‌های کودکان را با پرسش پاسخ می‌دهیم. ما فقط به درخواست‌های کودکان پاسخ می‌دهیم و آنها را به منابع ارجاع می‌دهیم. متد خاص خودش را دارد. تسهیل‌گر تا آنجا که بتواند آموزش نمی‌دهد. تسهیل‌گری امری هوشمندانه و اقتضاگرانه است.

ما در مدرسه‌ی طبیعت برنامه‌ریزی داریم به تمامی ولی برنامه نداریم به هیچ.

رویکرد تعیین ساختار است. در این ساختار تسهیل‌گری هوشمندانه است. ما طیف تسهیل‌گری داریم. تسهیل‌گر مشارکت فعال یا منفعلانه می‌کند. حضور خلاق و حضور حساس دارد. این نوع رفتارها کاملاً آگاهانه است. با خود انگیزختگی کودکان همراه می‌شویم.

تسهیل‌گری در مدرسه‌ی طبیعت سهل و ممتنع است. تسهیل‌گر نگاه پژوهش‌گرانه دارد. یک افق گسترده دارد. تسهیل‌گر کنش حداقلی می‌کند. ما در تضاد آموزش آکادمیک نیستیم. اگر درست دیده شود می‌بینیم که خروجی‌های دانشگاه‌های فعلی مشکلات عدیده‌ای دارند.

پرسش: در مدرسه‌ی طبیعت اگر کودکان بخواهند خواندن و نوشتن یاد بگیرند تسهیل‌گرها چه می‌کنند؟
پاسخ: جایی که کودک در خواست آموزش بخواهد ما در پی برآوردن آن هستیم.

بستر اگر مناسب باشد یادگیری مناسب خواهد بود. بچه‌ها فعالیت‌ها را با سعی و خطا اصلاح می‌کنند.
خانم احمدی: این جلسه نسبت به جلسه‌ی اول بسیار تخصصی‌تر است. ما هنوز در قدم اول برای شناخت مدرسه‌های طبیعت هستیم.

متخصصان مدرسه‌ی طبیعت، روانشناس‌ها و دیگر دوستان مرتبط حاضر در این جلسه به ما برای شناخت دقیق‌تر کمک می‌کنند.

ما می‌دانیم ایده‌ی مدرسه‌ی طبیعت با ایده و نظریه‌ی والدوروف متفاوت است. بهتر است کتاب‌های مربوط به مدرسه‌های طبیعت معرفی گردد تا برای جلسه‌ی بعد بخوانیم و اطلاعات خود را اصلاح و تکمیل کنیم. بعد از شناسایی درست یک موضوع می‌توانیم دست به انتخاب بزنیم. ما امیدواریم بتوانیم پاسخ‌های کافی به پرسش‌هایمان را بیابیم. با تاکید بر این نکته که جلسه‌ای خوب است که با پرسش تمام شود. هنوز اطلاعات ما کافی نیست. ما انگیزه پیدا کرده‌ایم که بیشتر بدانیم.

مصطفی جلیلی (مدرسه‌ی طبیعت وارث):

من فقط پشتیبان مدرسه‌ی طبیعت هستم. من با توجه به شغلم (مهندس معمار) دغدغه‌هایی داشتم و دارم. نگاهم به محیط زیست به عنوان محیط زندگی باعث شده است که باور کنم که هر تلاشی برای بهبود ارتباط با طبیعت مفید است.

ما در شرایط امروز درحوزه‌ی شهری شاهد عصیانی هستیم. شرایط شهری نامساعدی را می‌بینیم. من نمی‌دانم که مدرسه طبیعت باید جایگزین مدرسه‌ی رسمی شود. ولی می‌دانم تلاش این مدارس با همه‌ی سختی‌ها و کاستی‌ها سازنده و مفید است.

آقای پویا نیک جو (کاوشران طبیعت دنیا):

به برکت پیشرفت علم نگاه ما به کودکان دقیق‌تر شده است. نگاه ما به هر برنامه‌ای باید بر مبنای شناسایی ارزش‌ها و معیارهای آن برنامه باشد.

خانم مریم عاطفی (روانشناس):

لطفا مبنای علمی و پایه‌های تئوریک مدرسه‌های طبیعت را تشریح کنید.

پاسخ آقای مشار زاده: مدرسه‌ی طبیعت بر مبنای تئوری داروین و تجربه‌ی زیسته کودکان است.

پرسش: با تناقضی که کودکان پس از خروج از مدرسه‌ی طبیعت، با محیط پیدا می‌کنند چگونه برخورد می‌شود؟ چه فکری برای این تناقض به وجود آمده شده است؟

پاسخ آقای بهمن عظیمی : فرض کنید قرار است فرزندان ما تفکر خلاق را بیاموزد؛ فقط به این دلیل که روزی با دیگران که تفکر خلاق ندارند روبرو می‌شوند آیا مانع‌اش می‌شویم؟ مدرسه‌ی طبیعت ظرفیت‌های کودکان را افزایش می‌دهد. کمبودهای ایجاد شده به دلیل عدم ارتباط با طبیعت را اصلاح می‌کند.

سایر پرسش‌ها :

• ظاهراً تصمیم گرفته شده است که زمین‌ها و محل‌هایی را برای ایجاد مدرسه‌ی طبیعت توسط سازمان محیط زیست گرفته شود. چه راه کاری برای عدم سوء استفاده سود جوها و زمین خوارها صورت خواهد گرفت؟

• چگونه می‌توان این مدارس را برای همه‌ی مردم ایران زمین گسترش داد؟ با توجه به دوری راه، نوع محیط طبیعی

و ...

خانم پشوتنی :

دو نگاه داریم ما همه نمی‌توانیم کودکانمان را به این مدرسه ببریم. گروهی سعی می‌کنند تا طبیعت را به مدرسه و محیط زندگی بیاوریم و دومین گروه فرزندان را به این مدارس ببریم.

اگر این جا صحبت‌هایی می‌شود، برای نقد نیست، بلکه برای تبیین و شناسایی دقیق است. ما همه مدافع و طرفدارهای حفظ محیط زیست هستیم.

آقای بهمن عظیمی :

مدرسه یک سیستم است. یادگیری، یاد دهی. اگر یک برنامه‌ای وجود داشته باشد تا این را تامین کند ما باید مدافع آن باشیم.

در پایان :

خانم منفرد نماینده گروه محیط زیست معرفی کوتاهی از دوره‌ی آموزشی اکوتیم ارائه دادند.

هدف از این دوره ایجاد تغییرات در رفتار همه‌ی اعضای خانواده برای حفظ محیط زیست است. این دوره ضرورت حفظ محیط زیست و حساسیت در خانواده برای عدم تخریب را ایجاد می‌کند.

این دوره آموزشی برای اولین بار در موسسه‌ی مادران امروز اجرا شده است و چندین جایزه هم دریافت کرده است. ویژگی این دوره این است که به صورت خانوادگی تشکیل می‌شود به طوری که والدین همراه فرزندان در دوره شرکت می‌کنند.

این دوره در ۶ جلسه تدوین شده است. جلسه‌هایی برای ارائه‌ی مفاهیم تئوریک محیط زیست و جلسه‌ای در دل طبیعت اجرا می‌گردد. و جلسه‌ی آخر نمایشگاهی از دست آوردها و تجربیات شرکت کننده‌ها در طول دوره ارائه می‌گردد.

در پایان از کارشناسان حاضر در جلسه به صورت کتبی درخواست شد تا صحبت‌هایشان را بنویسند و در اختیار موسسه قرار دهند تا در انتقال نظرهایشان، دقت نظر بیشتری اعمال شود.

